

Gustav Hedenvind-Eriksson:

Satte Gubbbhögen på kartan

Byn heter Gubbbhögen. Namnet är för evigt förknippat med författaren Gustav Hedenvind-Eriksson trots att han bröt upp härifrån redan i tonåren och aldrig återvände.

I denna jämtländska by föddes Gustav Hedenvind-Eriksson år 1880.

Han lämnade byn vid femton års ålder efter ett slagsmål med fadern, den humörstarke bonden Erik Håkan Gustafsson ("Erik Håka").

Hedenvind återsåg heller aldrig Flåsjön, barndomens smala och långsträckt sjö, vid vars södra strand Gubbbhögen breder ut sig. Däremot besökte han Jämtland.

Om någon svensk förtjänar att kallas proletärförfattare är det Gustav Hedenvind-Eriksson. Han gick i hårt kroppsarbete från tidig morgon till kväll samtidigt som han skrev sina böcker. En yngre författarkollega, Ivar Lo-Johansson, har beskrivit honom som en av två "grindstolpar" till den svenska arbetarlitteraturen. Den andre var Martin Koch.

Levande by

Gubbbhögen långt upp i nordöstra hörnet av landskapet Jämtland, på gränsen mot Ångermanland, är ingen stor by. I dag bor där 39 personer. Men byn är inte död: lagom till turistsommaren 2011 utsågs den till "årets by" i Strömsunds kommun. Invånarna håller den vid liv.

En av dem är en ung tyska, Melanie Rapp, som 2006 kom till Gubbbhögen tillsammans med sin man Christian från södra Tyskland. Hon såg en annons om en före detta affär

som var till salu. De köpte huset och flyttade hit. Melanie öppnade sommarkafé i den gamla butiklokalen och försörjer sig i övrigt på att laga klockor. Christian röjer skog. För inte länge sedan hade Gubbbhögen närmare ett hundra invånare och tre affärer, skola och annan samhällsservice. Inget av detta finns kvar i dag, förutom en plantodling och en campingplats nere vid sjön.

Avsides

Gustav Hedenvind-Eriksson växte upp i utkanten av Gubbbhögen. Platsen kallas Kvarnedet och ligger avsides vid sjöstranden ett par kilometer från själva byn. "Kvarn-edet" kan man också läsa ovanför dörren till det röda hus som står kvar på tomt. Det ägs och vårdas av ättlingar till författaren.

Ursprungligen hette byn Söderhögen, förmodligen därför att den ligger på Flåsjöns södra sida. Sedan mitten av 1700-talet har den haft sitt nuvarande namn med undantag för några årtionden på 1900-talet, från 1948 och framåt. Då hette byn Högbynäs. Det var ett påhitt av Postverket, som tyckte att det lät som ett mer civiliserat namn på en postadress. Invånarna var av annan uppfattning.

1985 inträffade det ovanliga att byn återfick sitt gamla och rätta namn, det namn som upplösligt är förknippat med en av Sveriges mest kända författare under 1900-talet.

Väglöst land

När den blivande författaren bodde i Gubbbhögen fanns

nare förde han vidare till sin dotterson, den blivande författaren, som har broderat ut och ställt samman en mängd sådana berättelser i bokform under titeln "Jämtländska sagor".

Namnets historia

Mickel Persson var husbonde på gården och ägde den stora fastighet där Hedenvind bodde med sina föräldrar och syskon.

Hedenvinds far, Erik Håka, kom till Kvarnedet som dräng. Han blev så småningom mäg i huset, sedan han gift sig med Mickel Perssons dotter Juliana, men benämndes "arbetskarl" ända till dess att han efter tio år fick överta en fjärdedel av hemmanet. Hedenvind var då tio år och ansågs stor nog att efterträda sin far som arbetskarl.

Det ovanliga namnet Hedenvind har sin egen historia, återgiven i olika versioner, även av Hedenvind själv.

Enligt litteraturvetaren Örjan Lindberger, som 1945 gav ut en biografi om författaren, gick det till så här:

Modern, Juliana, hade tänkt sig att gossen skulle heta Gustaf Edvin. Hon var opass-

lig och kunde inte åka med i båten till dopet i Alanäs. Han fördes därför dit av en faster, en färgstark och kraftfull kvinna, som hade skrivit upp namnet på en papperslapp. När de kom fram kunde hon inte hitta lappen. Hon försökte påminna sig namnet och kom fram till att det började på H: det måste ha varit Hedvind.

Prästen tyckte att det lät konstigt och undrade om det inte var Edvin. Nej, H började det på, det visste fastern säkert.

Och så skrev prästen in Hedvin i kyrkboken. Gossen fick namnet Gustav Hedvin Eriksson och kom att heta så ända till vuxen ålder, då han gjorde om det till sitt författarnamn.

Mobbad för namnet

Själv har Hedenvind skildrat tilldragelsen, som han rimligen inte kunde ha något eget minne av, bland annat så här (i boken "Gudaträtan och proletärdiktaren", 1960):

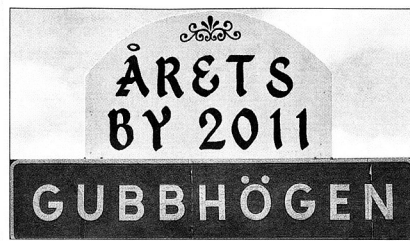
"Hans gudmor, som var av samesläkt, trodde att hon hade gömt papperslappen med namnet i sin barm. Hon letade men kunde inte hitta den. Därför fick hon ta namnet ur minnet: Edvin. Men i

Hedenvind återvände aldrig till Kvarnedet och Gubbbhögen, som han övergav vid 15 års ålder efter ett slagsmål med fadern.

Här på Kvarnedet i Gubbbhögen växte författaren Gustav Hedenvind-Eriksson upp.

Gubbbhögen utsågs till "årets by" i Strömsunds kommun 2011.

likhet med andra samer hade hon svårt att säga E i början på ord, det blev H. Därför blev gossen döpt till Hedvin.

Det visade sig vara djupt olyckligt, enligt vad den döpte själv berättat i efterhand. Under skoltiden blev han smådd för sitt namn:

"Aldrig skall jag glömma med vilket oerförlämligt spe i tonfallet man uttalade Hedvin".

Själv svarar han då mellan tänderna: "Nej så fan. Om jag inte skall vara karl att göra om detta förbannade namn". När han blev lite äldre och skickade efter böcker och noter satte han in några extra bokstäver i namnet: "Nu var jag räddad. Hedenvind kunde man inte uttala, ej heller lägga in något spe i tonfallet, utan risk att göra sig löjlig."

Så kom det sig att det stod Gustav Hedenvind-Eriksson på omslaget till debutboken "Ur en fallen skog" (1910).

Med tiden blev Hedenvind inte bara ett författarnamn och ett litterärt varumärke, det blev också ett vedertaget efternamn.

I dag finns det åtminstone ett 20-tal personer som bär det namnet.

Hård uppväxt

Hedenvind fick en tuff uppväxt i Gubbbhögen. Hur mycket han än slet fick han höra att han borde ha arbetat mer. Pappa behandlade honom omilt och gillade varken att han spelade fiol eller läste. Två fioler slog fadern sönder.

Inte heller prästen tycks ha gillat eller förstätt sig på honom: han antecknade "idiot" i husförhållanden.

Till slut, när Gustav Hedvin var femton år, blev det svar på tal. Erik Håka var känd för sin styrka, men nu hade också sonen vuxit till sig. Med tiden skulle Hedenvind få rykte om sig att vara Jämtlands starkaste karl.

I sin självbiografiska bok "Med rallarkärra mot dikten" (1944) beskriver han sin förvåning när han upptäckte att han räddade på fadern:

"Vem var det jag handskades med nu så vårdslöst, att ett genomträngande, gubbaktigt nödrop fyllde mina öron?" Efter den erfarenheten bestämde han sig omedelbart för att "aldrig mera sätta min fot på Kvarnedet – ett fruktansvärt beslut".

I en annan självbiografisk bok, "Med dikten mot befrielse" (1955), beskriver han det som att han "slet upp tjuder-

pålen på Kvarnedet och skenade bort". Han stegade genom skogen norrut och hamnade till att börja med hos sin farfar, som bodde i byn Varisåsen.

Kringflackande liv

Så inledde han sin rastlösa vandring genom livet, från ort till ort, från land till land, från yrke till yrke.

Han blev timmerhuggare, flottare, rallare, kraftverksbyggare, sjöman, han provade på det mesta som en grovbetare kunde ägna sig åt.

Han stannade till på olika ställen i Sverige men uppehöll sig även i Norge och i andra europeiska länder. Han gjorde också resor till Afrika och USA.

Det var ett rotlöst och flackande liv. Under ett halvdu-sin år räknades han som "obefintlig" i folkbokföringen.

Hela tiden skrev han, på kvällarna efter långa arbetsdagar och på helgerna. Först i tidningar (han kallades "tidningsskrivaren" av arbetskamrater i timmerkojor och på logement), sedan böcker.

Vid 48 års ålder, 1928, gifte sig Hedenvind, bildade familj och slog sig sedan ner som bonde i Södermanland.

Med hjälp av pengar som samlades in till hans 50-årsdag, på initiativ av bland andra Ivar Lo-Johansson, köpte han en lätt förfallen gård på 27 tunnland, Skäggetorp i Taxinge-Näsby nära Mariefred, och ägnade sig åt jordbruk under sju år, 1931–38, tills en olycka satte stopp för det äventyret. Då var han 60 år och bosatte sig i Värmland, därefter i Stockholms-trakten.

Inte bortglömd

Vid sin bortgång 1967, nästan 87 år gammal, var Gustav Hedenvind-Eriksson skriven i Bromma församling. Han ligger begravd på Skogskyrkogården strax söder om huvudstaden.

Hedenvind är inte bortglömd i Gubbbhögen, eller i Strömsunds kommun.

En skola i centralorten Strömsund heter Hedenvindskolan. Varje år delar kommunen och Hedenvindsällskapet, bildat 1984, ut ett pris i hans namn: "Hedenvindplaketten". Det har tilldelats många kända författare. 2011 gick det till Susanna Alakoski, året dessförinnan till Göran Greider.

Text och foto:
Oskar Nilson